

СТАТТІ

УДК: 101.1; 371.13

Ганаба Світлана

ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЇ У МЕРЕЖЕВИХ СТРУКТУРАХ

У статті наголошено на особливостях формування ідентичності людини в сучасному інформаційному світі. Підкреслено, що смислове наповнення ідентичності залежить від культурних практик певної історичної епохи. В епоху сучасних інформаційних технологій ідентичність постає як множинність Я-образів, пов'язаних як із реалізацією прихованого потенціалу людини, так і штучно створеними. Наголошено, що втрата сучасною людиною підґрунтя в просторово-часовому континуумі переорієнтовує її існування та розвиток на досвід, який вона сама створює.

Ключові слова: ідентичність, ідентифікація, Я-образ, людина, множинність, само вибудовування.

Ганаба С.

ИДЕНТИЧНОСТЬ И ИДЕНТИФИКАЦИИ В СЕТЕВЫХ СТРУКТУРАХ

В статье акцентируется внимание на особенностях формирования идентичности человека в современном информационном мире. Подчеркивается, что смысловое наполнение идентичности зависит от культурных практик определенной исторической эпохи. В эпоху современных информационных технологий идентичность представляется как множественность Я-образов, которые связаны как с реализацией скрытого потенциала человека, так и есть искусственно созданными. Акцентируется, что утрата современным человеком основы у пространственно-временным континууме переориентирует ее существование та развитие на опыт, который она сама создает.

Ключевые слова: идентичность, идентификации, Я-образ, человек, множественность, само выстраивание.

Hanaba S.

IDENTITY AND IDENTITY IN NETWORK STRUCTURES

In this article attention is accented to the peculiarities of identity of a human in modern world. It is stressed that sense filling of identity depends on cultural

© Ганаба Світлана, 2019

practices of certain historical epoch. During the epoch of modern informational technologies identity stands like a great number of I-images, connected with the realization of hidden human and artificial potential. It is mentioned that loss by a modern person his support in space-time continuum re-orient his existence and development to experience, which he creates by himself.

Key words: *identity, identification, I-image, human, many-sidedness, self-building.*

Мережі як соціокультурний феномен сучасності органічно й глибоко увійшли у світ людини. Вони проникли в усі соціокультурні практики аж до повсякдення. Вийшовши за межі суто технічного феномену, мережі зачепили фізіологічну та психосоматичну природу людини. Мережі руйнують логічну послідовність часу, змінюють уявлення про простір шляхом зменшення фізичної відстані між об'єктами та здатністю конструювати простір у мережі тощо. Вони руйнують традиційне бачення світу, трансформуючи політичну, економічну, соціокультурну, особистісну сфери людського буття. Мережі оточують людину в повсякденних практиках життя, вплутуючи її у свою логіку дій та взаємодій. Повністю автономне Я в мережі здається безповоротно втраченим для себе. Власне криза усталеного Я спонукала до пошуку нової ідентичності й нової духовності та цінностей тощо. Очевидно, що дослідження різних форм ідентичності є важливим аспектом розуміння й прогнозування сучасних соціальних процесів, з одного боку, а з іншого – основою для розроблення ідей щодо розуміння природи людського Я в мережевому просторі сучасності.

Розглянемо, насамперед, поняття ідентичності. Цей термін походить від середньовічного латинського терміна «*identicus*» – тотожний, однаковий. До наукового обігу це поняття запровадив у 50-х роках ХХ століття представник Віденської школи психоаналізу Е. Еріксон. Дослідник трактував термін як процес організації життєвого досвіду індивідуального Я, аналізуючи особливості його вияву в соціумі. Відповідно, ідентичність розуміємо як усвідомлення самототожності, цілісності і неперервності в часі особистості, відображає її унікальність та неповторність, єдність реальної поведінки з прагненнями, переконаннями [1]. Загалом концептуалізація ідентичності передбачає врахування двох аспектів – об'єктивного та суб'єктивного. Об'єктивний аспект містить різні фізичні, соціальні та культурні об'єкти на кшталт: місця народження, традицій, соціального оточення, політичної моделі суспільного розвитку тощо. Суб'єктивний уособлює наявні та можливі ідентифікації індивідуальних чи колек-

тивних суб'єктів. Загалом ідентичність уявляють станом свідомості, у якому людина за сукупністю тих чи тих особистісних характеристик пізнає своє Я, виокремлює себе з навколишнього середовища, дозволяє бути самою собою в різних життєвих ситуаціях [3]. Водночас, ідентичність не стала характеристика індивіда, оскільки забезпечує адаптацію людини до змін довкілля. Для людини ідентичність постає джерелом знань, цінностей і засад для провадження соціальних дій. Завдяки їй людина визначає свою належність до тієї чи тієї соціальної групи чи, навпаки, неможливість участі в ній. З огляду на те, що людина у своїй діяльності постійно взаємодіє з іншими людьми, вона змушена постійно підтверджувати власну ідентичність й перевіряти ідентичність інших [1].

Очевидно, феномен ідентичності особистості необхідно відрізняти від іншого феномену – ідентифікації. Ідентифікація є похідним, залежним поняттям від ідентичності. Саме сукупність ідентифікацій становить ідентичність. Обидва поняття змінні. Проте зміна ідентичності залежить від процесуального характеру ідентифікацій. Ідеться про те, що ідентифікація є постійним процесом вибору, пристосування до певних обставин, прийняття норм, традицій, правил тощо. А ідентичність – це результат конфігурації, набору певних ідентифікацій, що утворюються й набувають розвитку під час взаємодії індивідів. Ідентичність містить значущі для особистості ідентифікації, що відбуваються впродовж її життя, і перетворює результати окремих ідентифікацій у єдину, унікальну для кожної особистості, систему. Власне ця заувага є релевантною в розумінні природи ідентичності особистості в життєвих практиках мережевого простору[1].

Ідентифікації засвідчують процес постійної самозміни людини в руслі концепції Я-не-Я (Ф. Фіхте). Вони є прагненням до самовизначення самої себе. Як приклад, міркування дослідниці О. Труфанової, яка розуміє ідентичність як множину ідентифікацій. Ця множина постійно створюється, функціонує, розвивається й змінюється у процесі людського життя. Дослідниця метафорично порівнює ідентичність людини з безкінечним лабіринтом. Лабіринт – це середовище із множинністю закутків, сліпих шляхів, ситуацій із множинністю вибору. Усе, як у житті людини. Подорож лабіринтом дає можливість відчути й зрозуміти людині, хто вона насправді та як вона може реалізувати своє Я впродовж життя. «Людське Я – складна система, у якій поєднано багатоманітність Я-образів, кожен із яких відображає особливості нашої поведінки, фокусу пізнавальної діяльності, специфіку психічних реакцій у різних ситуаціях соціальної взаємодії», – зазна-

часе О. Труфанова [2, с. 14]. Блукаючи лабіринтом, людина повсякчас приміряє на себе нові образи ідентифікацій, вивчаючи вміст закутків свого життєвого лабіринту, вона використовує образи ідентифікацій у соціальних практиках життя. Як приклад у своїх міркуваннях дослідниця розглядає вплив розвитку виробничих відносин у суспільстві на створення Я-образів, тобто ідентифікацій людини. На її думку, в епоху індустріального суспільства зростає цінність приватного життя. Причина цього явища полягає в тому, що основою індустріальної епохи була машинна індустрія, яка потребувала великої кількості людей здатних в унісон виконувати однотипні завдання, тобто людину розглядали як безликий механізм. Відповідно, лише в приватному житті людина могла розкрити свою індивідуальну природу й реалізувати себе. Тому, як уважає О. Труфанова, її ідентичність видається нібито розколотою на дві частини між виробничим, суспільним життям і приватним. Ця роздвоєність переростає з часом у фрагментацію. Фрагментація посилюється в сучасних соціокультурних реаліях і постає для людини вже справжнім викликом. Відповісти на нього людина буде здатна за умови, якщо не припинить конструювати власну ідентичність, створюючи нові Я-образи [2, 14].

Усвідомлене утвердження власної сутності через безперервне творення та приміряння нових образів, а також уміння їх позбуватися й обирати нові залежно від зміни ситуації – це стрижнева основа буття сучасної людини [1]. Таку множинність Я-образів американський психіатр Р. Дж. Ліфтон окреслює як феномен «протеанізму». Він уподібнює сучасну людину давньогрецькому міфічному божеству Протеєві, який постійно змінює свій образ і здатен його зберегти за умови перебування лише в полоні. Причинами виникнення феномена «протеанізму», на думку дослідника, є революція в засобах масової інформації, яка зумовила безперервний обмін культурними надбаннями, взаємопроникнення різних культур, здатність до моментального поширення інформаційних ресурсів тощо [4].

Отже, мережеві технології не лише надають людині низку неймовірних можливостей отримати й обробити інформацію, а й створюють особливе мережево-комунікативне суспільство. Життєвий світ людини набуває ознак локальності та ситуативності. Визначальним чинником її життя є тимчасові бажання й інтереси. Такий світ дедалі більше знеособлює та персоніфікує людину. Водночас, ідентифікації набувають множинного й розмаїтого характеру, з'являється потреба й здатність людини створити «віртуальні» світи. За своєю природою вони набувають більшої амбівалентності. З одного боку, символізу-

ють не лише втечу людини від реалій, а з іншого, роблять світ доволі неї суттєво розмаїтішим та складнішим.

Література:

1. Ганаба С. О. Проблема ідентичності людини в інформаційно-технологічну епоху. *Науковий вісник Чернівецького національного університету. Філософія*. 2013. Вип. 665–666. С. 66–71.
2. Труфанова Е. О. Человек в лабиринте идентичностей. *Вопросы философии*. 2010. № 2. С. 13–22.
3. Формирование информационной культуры личности в библиотеках и образовательных учреждениях: учебно-методическое пособие / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, И. Л. Скипор, Г. А. Стародубова. Москва, 2002. 337 с.
4. Lifton R. J. *The Protean Self. Human Resilience in an Age of Fragmentation*. N.Y., 1999.